

**HATÁRTALANUL
A NETEN -
LEHETŐSÉG
VAGY
FENYEGETÉS?**

SZERKESZTETTE: TÓTH K. JÓZSEF

Határtalanul a Neten – lehetőség vagy fenyegetés?

Ekönyvek, online ügyintézés, internetes veszélyek – egy ifjúsági konferenciasorozat előadásai

A szöveget gondozta: Hochbauer Mária

Szerkesztette: Tóth K. József

Publio Kiadó 2014

Közreadó Ifjúsági Caritas Egyesület

A kiadvány megvalósulását a Nemzeti Együttműködési Alap

NEAUN13SZ1159 számú pályázata támogatta

Minden jog fenntartva

© Tóth K. József

Szerkesztői előszó

Amikor az Ifjúsági Caritas Egyesület elhatározta, hogy egy országos konferenciasorozatot szervez *Határtalanul a Neten* címmel, akkor az már egy megkezdett folyamat logikusan következő állomása volt. A korábbi karitatív és prevenciós rendezvények, a környezetvédelmi és társadalmi felelősségvállalásra nevelő képregények formájában korábban már megfogalmazott célokat ezúttal összegző előadások segítségével szeretnénk eljuttatni minél szélesebb közönséghez.

Az előadások a már említett témákon kívül általános informatikai ismeretanyagot is tartalmaztak, továbbá állampolgári ismereteket, valamint a prevenció, bűnmegelőzés témaköreit is felölelték. Ezért nehéz lenne őket egyetlen tudományághoz vagy tantárgyhoz kötni, hiszen legalább annyira témája kell hogy legyen egy osztályfőnöki órának mint egy informatika órának.

Így műfaját tekintve, a klasszikus konferenciakötetektől eltérően és sokszínűbben, az előadás műfajához közelebbi formában, a tudományos közlemény mellett prezentáció és enciklopédia jellegű szöveg is publikálásra kerül.

Célunk ezzel az, hogy az előadások rövid időkerete mellett a témákat kissé bővebben is bemutassuk. Használhatóak akár oktatási segédanyagként, óravázlatként is, s e tekintetben is hiánypótlóak, mert a témáról komplex magyar nyelvű szakkönyveket nemigen találni.

Bízunk abban, hogy mindenki megtalálja benne azokat az új és újszerű információkat, amelyekért érdemes lesz újra meg újra elolvasni.

Tóth József
Nemeshegyes, 2014. január 28.

Az Ifjúsági Caritas Egyesület bemutatása

Az Ifjúsági Caritas Egyesületet 1999ben alapították, alapvetően fővárosi akkori fiatal egyetemisták, értelmiségiek, de országos lefedettségű egyesületként vidéki városi szervezeteink, tagjaink is vannak. Alapító tagságunk az utóbbi pár évben középkorúvá vált, de a harmincas éveikbe lépve sem szakítottak azzal, hogy a jelenlegi fiatalok részére segítő tevékenységet végezzenek.

Az ICE vállalt feladatai: a fiatal generáció demokratikus elvekre nevelése, közéleti részvételre való felkészítése, a fiatal generációk érdekképviselőre felkészítése, egyéni képességfejlesztés, a fiatalok ismeretterjesztő formában történő szociális, kulturális, környezetvédelmi, honismereti öntudatának erősítése. Az egyesület fontosnak tartja az ifjúsági szervezetek közötti információs kapcsolatrendszer működtetését. Ennek érdekében a 2000es évek közepétől határon túli (azon belül elsősorban erdélyi) kapcsolatokat építettünk ki.

Jelen voltunk a magyarországi ifjúsági szervezeteket tömörítő egységes ernyőszervezet, a Nemzeti Ifjúsági Tanács 2012es alakulásánál, amelynek azóta is tagjai vagyunk.

Eddigi tevékenységünk során az alábbi erdélyi ifjúsági szervezetekkel kötöttünk együttműködést, illetve szerveztünk közös programokat:

Az egyesület politikai tevékenységet nem folytat, pártoktól független.

Legutóbbi projektünk

2013ban – a Nemzeti Együttműködési Alapnál nyert támogatásnak köszönhetően egy internetes honlapon www.icekepregenyek.hu címen összegyűjtöttük mindazon gondolatokat, segítő kezdeményezéseket, amelyeket egyesületünk tagsága profi grafikusok, képregényrajzolók segítségével képregényekben fogalmazott meg. A 14–21 év körüli generáció problémás élethelyzeteire válaszokat megfogalmazó képregények ingyenesen letölthetőek.

A Határtalanul a Neten – lehetőség vagy fenyegetés? című műhelykonferenciánk – mint ahogy a címe is mutatja – az internet „jó és rossz” lehetőségeit veszi górcső alá, hozzáértő szakértők közreműködésével, a fiatal korosztály interaktív bevonásával.

Magyar Sándor
elnök

Kerekes Pál: Ebook panoráma

A Gutenberg galaxis és az olvasás világa megváltozik. A jövő olvasó emberének igényeit az informatika fogja meghatározni. Milyen technika hatása alá kerül a digitális műveltség? Milyen eszköz lesz a következő évtizedek ebookja? Egyáltalán könyvnek, vagy appnak (applikációnak) fogjuk nevezni a tartalmi és formai átlényegülést megélt digitálisszövegproduktumot?

Egyidejűleg a nagy változásokkal, azt is látni kell: miközben forrong minden a könyv környezetében, maga a könyv nem formálódik át, nem vesz új alakot. Ez sokat sejtető ellentmondás. Ezerféle írásmű kísérletről lehet olvasni, például a könyvapplikációról, a hipertextes változatokról, a könyvmixekről. Látunk manapság olyan tartalmakat, amelyekben a szöveg mumifikálódott üzenetként jelenik meg, csak jelzésszerűen, a vezető szerepet a kép, a zöreje, a játékelemek veszik át. De ezek a próbálkozások a marginalitás szintjén maradtak. A könyvtestet alkotó szövegtömbök súlya és ereje ma még nem váltható ki virtualitással. Részben igen, természetesen, de nem teljességében.

A következő fejezetek az ekönyv formavilágának alapelemeit igyekeznek bemutatni. Nem azzal a szándékkal, hogy a digitális tartalmat övező kétségtelen szokatlanságokat ideológiai szintre emelje, vagy mint elitizmusba hajló különlegességet mutassa be. Az ekönyv egy új médium, amely print elődjéhez képest elérhetőbbé teszi – a digitális tartalom útján – a szépirodalmi, tudományos, szórakoztató alkotásokat. Minden misztifikációja idegen magától az ekönyv szellemiségétől. Kulcsár Szabó Ernő ezt így fogalmazza meg: „De a «fiziológiára és híradástechnikára redukált ember» technológizálása során újra mozgósított észlelésfiziológiai materializmus sem helyezte hatályon kívül annak tapasztalatát, hogy a kéz minden műve a gondolkodáson nyugszik, mely gondolkodás «hallva néz és nézve hall».”¹

---

¹ Kulcsár Szabó Ernő: A hermeneutikai kolosszus és a mediális megkülönböztetés. Avagy szövegtudománye (még) a filológia? In: Kulcsár Szabó Ernő: *Megkülönböztetések. Médium és jelentés az irodalmi modernségben*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 2010. 58. old.

Tartalom, eszköz, üzleti modell: ebook nehézségek

Az elektronikus könyv, mint a ma és a jövő emberének művelődéstechnikai eszköze, világszerte az érdeklődés középpontjában áll. A technikai trendiskedésen túl más oka is van az ebook népszerűségének. Visszaadja a hajdani kulturális biztonságot, amit egykoron a könyv jelentett. Zsebünkben egy egész könyvtárral élünk.

Ma három részprobléma körül zajlanak az ekönyv viták, a fejlesztések igyekeznek egyenként, vagy – kényszerű megalkuvásokkal – integrált megoldásokat találni:

1. Az ekönyv mint tartalom. A fő kérdés az, hogy az elektronikus könyv külön műfajnak számítható-e, vagy csak egyszerűen a nyomtatott könyv digitalizált változata? Új megközelítések bőven vannak, csak néhányat említve: hibridkönyv, könyvapplikáció, médiakönyv. Ezeknek a lényege, hogy a szövegtartalom megtartása mellett, a szöveg maga mégsem hasábozba rendezett, hanem lapszélén vagy lapaljon fut, a központi helyet más ismeretszatórna (video, kép, animáció, stb.) tölti be. De gombnyomásra az originális könyvelrendezés is választható. Jellemző az interaktivitás, a továbblinkelés, rendelkezésre állnak a beépített szótárak, tudásbázisszolgáltatások. A könyvtest hiányát lapozgató vizuális élménnyel igyekeznek enyhíteni. Az oldalak egymásra fordulnak, papírsuhogás hallatszik.

2. Az ekönyv, mint eszköz. A nagy kérdés az, hogy az ekönyvolvasó gépezet elektronikus papíron nyújtja-e a művet, vagy háttérvilágítással rendelkező, számítógépeknél megszokott kijelzőn? A nagy klasszikus, a Kindle eredetileg epapírra épített, de az újabb fejlesztések a tabletek irányába haladnak, azaz az iPadszerű multifunkcionális, multimédiás, miniszámítógépek felé. Ez azt jelentheti, hogy az ekönyv a médiaműfajok, és nem az olvasáskeretek közé kerül. Elveszhet a jól megírt és jól olvasott könyv katarzisa.

3. Az ekönyv mint üzleti modell. Az ekönyv óriási előnyei mellett rendelkezik egy hatalmas hátránnyal: nincs kialakult, pénzügyileg is eredményes terjesztési rendszere. Az ebook, ha nem lesz piacképes termék, tehát minden közreműködője nem részesülhet a munkája szerinti díjazásban, elveszítheti önálló arculatát. Nem kizárt, hogy hálózati vagy távközlési vállalkozás melléktermékeként tagozódik be egy döntően szolgáltatás jellegű, elektronikus rutinokat megvalósító társaságba. Az ekönyvre néző legnagyobb veszély az lehet, hogy a tradicionális könyvkultúra elhagyásával fejlődik tovább egy online vegyeskereskedésben, esetleg médiaszolgáltatónál. Jeff Bezos, az Amazon alapítója és mindmáig vezetője a Kindle Fire bejelentő sajtótájékoztatóján világossá tette: ők nem abban a pillanatban akarnak pénzt keresni, amikor az emberek megveszik ekönyvolvasó eszközeiket, hanem majd az időben, amikor használják. Ez a tartalomterjesztési koncepció is arra utal, hogy a könyv a tévésorozatok, kábelcsatornás elosztó műfajok kategóriájába kerülhet.

Jeff Bezos egyébként sem riad vissza a merész kijelentésektől. Életrajzi könyvében² így fogalmaz: [a könyveknek] „*remek ötszáz évük volt. De most eljött a változás ideje.*”

---

² Richard L. Brandt: *Egyetlen kattintás. Jeff Bezos és az Amazon felemelkedése*. Budapest, 2012. HVG Könyvek. 211. old.

Print és e-könyvek szembeállításának kísérletei

Umberto Eco így fejezi ki magát: „*A könyv olyan, mint a kanál, a kalapács, a kerék, vagy a véső. Ha egyszer feltalálták, nincs mit tökéletesíteni rajta.*”³ Ki vitatkozna ezzel? Világos és igaz szavak. De mit tegyünk: a kalapáccsal és vésővel jelentkező szakember ma alig találna jól fizetett munkát. Otthonra kiváló és nélkülözhetetlen szerszámok ezek, de professzionális tevékenységhez már mások az igények. Ugyanez a helyzet a tartalomiparban is: a manufaktúrális termék biztos nivósabb lenne, de napi környezetünk digitális vulgaritása pörgősebb kínálatot követel. Ha ennek a formája egy gépezet, az e-könyvolvasó, az önmagában nem lehet ok a tiltakozásra. Különösen akkor nem, ha tudjuk: a kis tenyérkészüléken egyszerre több száz könyv tárolható. Mindenhol lehet olvasni: sorszámra várva, villamoson is kéznél vannak az értékes állományok.

Az olvasás világa megváltozik. Gutenberg galaxisa korszakváltás előtt áll. A világháló és elérésének eszközei – mint az iPad, a mobiltelefon, a notebook, az asztali számítógép, és természetesen maga az eolvasókészülék (ereader) – átalakítják az irodalom élvezetének és az ismeretek megszerzésének megszokott útjait. A szép és nemes hagyományú nyomtatott könyv kizárólagossága megszűnt. A szövegek az internetre költöznek, olvasásukhoz innovatív készülékek szükségesek. A képernyő napi életünk részévé vált, a betűáradatot elektronikusan kapjuk, digitálisan továbbítjuk.

A nagy világnyelveken – és persze itthon is – izgalmas értekezések jelentek meg az elmúlt évtizedekben az olvasáskultúra változásairól. Néhány alkalmi nyilatkozatot, médiafeltűnősködést leszámítva, a könyvteoretikusok ugyanoda lyukadtak ki: a nyomtatott és az elektronikus könyv szembeállítása zsákutca. A p-könyv (*p* mint papír, mint print) rokona, s mint családban is megesik, esetleg versenytársa az e-könyvnek. Nem egymást megsemmisítő kultúrtechnikai jelenségek a könyvverziók, hanem egymást kiegészítő műveltségi fundamentumok. Ezt ki kell mondani, bármilyen egyszerűnek tűnő igazságnak is látszik. A digitális platformon létrejött kultúra csak a hagyományos kultúra összefüggéseiben értelmezhető.

A Háború és béke vagy a *Zalán futása* a könyvbarátok számára ma még többnyire betűemlék. Az új nemzedékeknek az alapművek már karaktersorozatokat jelentenek, a fiatalok nagy része számítógépen találkozik először az irodalom nagy alkotásaival. Mindez nem okoz műveltségi fellazulást, a textvariációk nem címkézhetők minőségi védjegyekkel. Lényegét tekintve a nyomtatott könyv sem különb egy selyemre írott alkotásnál vagy az agyagba égetett feljegyzéseknél. Ezek is írásformák, értéktáruk. Az internet szerves és átlátható fejlődés eredménye, kulturális gazdagodást hozott, még ha néha idegenkedünk is gyakran vadhajtásaitól.

A print könyv megszokott helye a könyvespolc, az íróasztal, vagy más személyes zugoly, felület: éjjeliszekrény, párna alatti süppedék, konyhaasztal sarka. De hova kerüljön az e-könyvolvasó? A számítástechnikai eszközök közé, talán a várakozó mobilok és fényképezőgépek akkufeltöltő kimeneteinek környékére? Határozott nem a válaszuk. Az ebook tere a könyvespolcon van kimérve, oda illik a szerkezet. A kötetek sorába helyezhető. Méretben stimmel is, ha bőrkötésében tároljuk (többnyire azzal szállítják), még nem is üt el más borítóktól, gerincektől. Fontos ez? Azt hiszem, igen. Az e-könyv elsősorban szöveg, tudás és érzélem, és csak másodsorban gépezet.

A könyv még sohasem volt ilyen magas társadalmi elismertségben, mint ma. Érdeemes emlékeztetni: már nem papírboltok félreeső sarkában árulják a nyomtatott kiadványokat, nem is könyvkötők műhelyeiben, mint keletkezése idején, hanem pazar palotákban, vagy a plázákon belül a legkiemeltebb helyeken. Az ebook, ha lehet, még magasabb társadalmi presztízzsel bír, úgynevezett prémium termék. Ebből a találkozásból a tartalom kipróbált anyagai – érték, időállóság, útjelzés – még magasabb szinten emelkedhetnek ki.

---

³ JeanClaude Carrière – Umberto Eco: *Ne remélje, hogy megszabadul a könyvektől*. Budapest, Európa Kiadó, 2010. 17. old.

Ekönyvolvasás a számok tükrében

Az amerikai ebook kutatások szerint⁴ az ekönyvvásárlók egyre aktívabbak, egyre többször nyomják meg az entert könyvbeszerzési célra. Meglepőnek tűnhet, ugyan egyes vélemények szerint nagyon is érthető, hogy az eírasművek barátai növelik a printet illető kiadásait is. A könyvtest vonzása nem szűnt meg, csak nem biztos, hogy az érdeklődők elmennek a kiválasztott kötetért a boltba. Postán, gyakrabban csomagküldő szolgálattal hozzák a megkívánt alkotásokat a webes rendelésekhez szokott fogyasztók.

Az ekönyvolvasó eszközök használói egyre több könyvet vesznek, de nem a könyvesboltokból. Egyértelműen kimutatható, hogy az ebook nyomás a vásárlókra pozitívan hat, új utak nyílnak meg számukra, egyre többször fordulnak a betű világa felé. Kívülről mégis úgy tűnik, hogy baj van, hiszen a könyvesboltok sorra szűnnek meg, a nagy hálózatok csakúgy, mint a helyi kis üzletek. A számok azt mutatják, nem a művek a vesztesek, hanem a forgalmazók, a vásárlások súlypontja áthelyeződik a hálózati kereskedelemre.

A legfejlettebb ebook piaccal rendelkező ország, az Amerikai Egyesült Államok forgalmi statisztikái rendelkezésre állnak. Havi szinten lehet követni a kimutatásokat az amerikai kiadói szövetség honlapján⁵ vagy a Book Industry Study Group oldalán.⁶ 2012ben 457 millió ebook példányt adtak el az USA-ban, azaz az ebook forgalom nő a legdinamikusabban az összes könyves szegmens között. A teljes könyvforgalom 20 százalékát teszi ki az etartalom.⁷ Itt kell megjegyezni, hogy a médiában oly sokszor elhangzó téves állítás, miszerint Amerikában több ekönyvet adnak el, mint nyomtatottat, valójában az Amazonra vonatkozik, nem az egész amerikai kereskedelemre. A Simba Information, a legismertebb médiaelemző adatai alapján a rendszeres ekönyvolvasó polgárok száma az Egyesült Államokban eléri az 50 milliót.⁸

A PEW Internet⁹ adatai alapján is érdemes néhány trend jellegű megállapítást feljegyezni:

- 2011ben az amerikai felnőttek 17 százaléka olvasott ekönyvet.
- 2012 februárjában a tizenhat éven felüli népesség 21 százaléka volt ekönyvet olvasó, ez a szám év végére elérte a 25 százalékot, tehát az amerikai felnőttek negyede már rendszeres ekönyv olvasó.
- Az ereadert használók évente legalább 24 ekönyvet olvasnak el, szemben a printet kedvelők 15 könyvével.
- Az ekönyv olvasók 41 százaléka állítja, hogy az ekönyv használata óta jelentősen többet olvas, mint a print korszakban.

---

⁴PEW Internet and American Life Project: *Tablet and Ebook reader Ownership Nearly Double Over the Holiday GiftGiving Period*. Elérhetőség: <http://libraries.pewinternet.org/2012/01/23/tabletandebookreaderownershipnearlydoubleovertheholidaygiftgivingperiod/>

⁵ <http://www.publishers.org>

⁶ www.bisg.org

⁷<http://www.usatoday.com/story/life/books/2013/05/15/ebooksales/2159117>

⁸<http://www.digitalbookworld.com/2013/morethan50millioninusreadebookin2012buttheirhabitsarechanging>

⁹<http://libraries.pewinternet.org/2012/04/04/theriseofereading/>

Hányan olvasnak könyvet Magyarországon?

Ez a kérdés szinte napi gyakorisággal felmerül. Félrevezető, hogy mindenki azonnal – talán érthető megszokottsággal – a könyvforgalmazási statisztikákat keresi, abból szeretne kiindulni. Csakhogy ilyeneket nem talál a hazai terepen az ebookra nézve, illetve konkrét számok helyett becslések állnak rendelkezésre.

Itthon a könyves számokat a Magyar Könyvkiadók és Könyvkereskedők Egyesülése (MKKE)¹⁰ teszi közzé a tagjai által nyújtott beszámolók alapján. A 2012-es évi adatok: „A Központi Statisztikai Hivatal útmutatása alapján húsz éve kidolgozott kérdőívünkben már tavalyelőtt igyekeztünk elválasztani a papíralapú könyvek forgalmát a más adathordozókon megjelenő könyvek piaci forgalmától. Az adatszolgáltatatóktól kapott adatokból világosan kiderül, hogy a hangoskönyvek, valamint a CDk, CDROMok magyarországi forgalma stagnál, illetve szolidan mérséklődik, az ekönyvek, a digitális könyvek forgalma pedig növekszik. 2012ben a nem papíralapú, ún. digitális könyvek forgalma 535.654.000 Ft volt, amely a tavalyelőtti 411.540.000 Ftos regisztrált forgalomhoz képest 30,16%-os növekedést mutat. Ez azonban még ma sem éri el a teljes könyvforgalom egy százalékát, tavaly pontosan 0,92% volt.”

A forgalomnak tehát 1 százalékát sem éri el az ekönyvpiac a teljes könyvforgalmon belül. (Európa nagy nyelvű országaiban ez a hányad már közelíti a 10 százalékot, Angliában már meg is haladja.) A *The Global eBook Market*¹¹ című tanulmány szerzői viszont úgy vélik, hogy a magyar ekönyvcímek száma nagyságrendileg közel négyezerre tehető, a forgalom pedig 0,5 százalék körüli a teljes – folytonosan csökkenő – magyar könyvértékesítésben.

A fellelhető becslések és a nemzetközi adatok számai alapján mégis azt kell mondanunk: a kereskedelmi tényektől függetlenül az ekönyvolvasás Magyarországon rendkívül népszerű, egyáltalán nem túlzás azt állítani, hogy a teljes olvasás arányait tekintve az ekönyvek hányada már eléri a 2530 százalékot. Egyes szegmensekben még magasabb az arány, például a tudományos irodalomban vagy keresett témákban, műfajokban, mint például a fiction kategóriában a fantasy regények, vagy az egyedül élők társadalmi csoportjainak szóló, ún. szingli írások.

Az ingyenes állományokat nagyon is nagy kedvvel abrakolja az irodalmi tarisznyába a hazai érdeklődő. Elég, ha csak a Magyar Elektronikus Könyvtár forgalmára gondolunk. Napi tizenötszázres látogatottságot regisztrálnak már 2013ban. A független Webaudit¹² kimutatása szerint a Magyar Elektronikus Könyvtárnak (MEK)¹³ – a jelen írás készültkor, tehát 2013. június 11-én – 23.488 napi látogatója volt, 72.980 oldalt töltöttek le 24 óra alatt. És akkor még nem szóltunk a megyei könyvtárak (többnyire helytörténeti kiadványok) forgalmáról, a magángyűjtemények özönéről (pl. PPEK – Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár,¹⁴ MTDA – Magyar Társadalomtudományok Digitális Archívuma¹⁵), a nemzetközi projektek (pl. Project Gutenberg,¹⁶ Open Library,¹⁷ Europeana¹⁸) magyar állományáról és a hazai és nemzetközi könyváruházak ingyenes magyar kínálatáról. Ha mindezekhez hozzászámítjuk még a

---

¹⁰www.mkke.hu

¹¹Rüdiger Wischenbart: *The Global eBook Market: Current Conditions & Future Projections*. Revised February 2013. O'Reilly Media, Sebastopol, CA, USA, 2013. 97 old.

¹²www.webaudit.hu

¹³<http://www.mek.oszk.hu>

¹⁴<http://www.ppek.hu>

¹⁵<http://mtdportal.extra.hu>

¹⁶<http://www.gutenberg.org>

¹⁷<http://openlibrary.org>

¹⁸<http://www.europeana.eu>